

Maisteriopintonsa aloittavien ohjauksen kehittäminen

Tiivistelmä

Itseohjautuvat korkeakouluopiskelijat – vai itsenäisiä ohjattavia. Opintoihin tarvitaan holistista ohjausnäkemystä kaikissa korkeakouluopintojen vaiheissa, jotta opintopolut etenisivät opintosuunnitelmien mukaisesti. Tässä artikkelissa tarkastellaan Jyväskylän yliopiston informaatioteknologian tiedekunnan maisteriopintonsa aloittavien ohjauksen kehittämistä. Tähän mennessä ohjauksen kehittämistyössä on ensisijaisesti keskitytty kandidivaiheeseen, jonka systemaattisella alkuohjauksella on saavutettu informaatioteknologian tiedekunnassa erinomaisia tuloksia. Ohjauksen nähdään vaikuttavan positiivisesti opintojen etenemiseen ja niihin sitoutumiseen. Artikkelin lopussa esitellään erityisesti tietojärjestelmätieteen maisteriopintonsa aloittavien alkuohjaukseen kehitettyä mallia.

Johdanto

Jyväskylän yliopiston informaatioteknologian tiedekunnassa on jo useamman vuoden ajan järjestetty uusille kandidaatin tutkintoa suorittamaan tuleville opiskelijoille orientaatiojakso, jonka avulla opiskelijoita perehdytetään akateemiseen maailmaan ja opiskeluun. Orientaatiojakso on kokonaisuudessaan ainutlaatuinen ja sen avulla pyritään tarjoamaan opiskelijoille kattava näkemys yliopisto-opiskelusta sekä sitouttamaan opiskelijaa osaksi yliopistoyhteisöä ja edessä olevia opintoja. Opintojakso ja siihen tiiviisti integroitu uusien opiskelijoiden henkilökohtainen ohjaus ovat saaneet erinomaista palautetta niin opiskelijoilta kuin muiltakin yliopistoyhteisön toimijoilta. Opintojaksolla on huomattu olevan kokonaisuudessaan myönteinen vaikutus opintojen aloittamiseen ja niihin sitoutumiseen. (Moilanen 2010; Moilanen, Jäkälä, Palonen, Markkanen & Ihanainen 2012.)

Pitkän ja ansiokkaan jo tehdyn kehitystyön pohjalta on tiedekunnassa päätetty kehittää myös maisteriopintonsa aloittaville opiskelijoille suunnattu orientaatiojakso. Kehitystyölle on tarvetta aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen, tulevaisuus- ja työelämäorientaation, uudenlaisten urapolkujen sekä Bolognan prosessin seurauksena kasvaneiden maisterikoulutuksen hakijamäärien kasvun johdosta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.) Suoraan maisterikoulutukseen tulevat opiskelijat tarvitsevat holistista ohjausta elämänuransa suunnitteluun, unohtamatta hyvinvointia, yksilöllisyyttä ja empatiaa.

Tavoitteet

Kehittämistehtävän tavoitteena on suunnitella ja käynnistää syksyllä 2014 pilottikokeiluna maisteritason opinnot aloittava opintojakso, jonka avulla pyritään varmistumaan siitä, että kaikilla Jyväskylän yliopiston informaatioteknologian tiedekunnan tietojärjestelmätieteen maisteritason opinnot aloittavilla opiskelijoilla on riittävät, yhtäläiset tiedot ja taidot opintojen menestykselliseen suorittamiseen tavoiteajassa. Tähän on tunnistettu erityisesti tarvetta maisteriopintoihin ammattikorkeakouluista siirtyvien joukossa ja niillä, joiden edellisistä opinnoista on jo vierähtänyt aikaa. Tämä johtunee yliopisto-opintojen teoreettisuudesta ja akateemisista vaatimuksista ja vapaudesta. Useimmiten edeltävät opinnot ovat olleet luonteeltaan myös koulumaisemmin järjestetty kuin yliopisto-opinnot, jotka perustuvat omaan aktiivisuuteen ja itseohjautuvuuteen. (Moilanen & Parkkonen, 2013.)

Näistä havaituista kehityskohteista johtuen tavoitteena on maisterivaiheen orientaatiojakson avulla pyrkiä lisäämään maisteriopintonsa aloittavien opiskelijoiden tiedollisia ja taidollisia valmiuksia sekä yliopisto-opinnoissa tarvittavaa itseohjautuvuutta ja metakognitiivisia taitoja oman uran hallintaan. Opiskelijakeskeisten työskentelytapojen, ryhmäytymisen ja vertaistuen avulla pyritään tukemaan opiskelijoiden menestyksellistä opintojen edistymistä. (Moilanen & Parkkonen, 2013.)

Korkeakoulutettujen muuttuvat osaamistarpeet

Tässä luvussa esiteltujen kansallisten ja kansainvälisten muuttuvien osaamistarpeiden voidaan nähdä vaikuttavan nyt ja tulevaisuudessa korkeakoulutettujen työelämäorientaation vahvistamisessa opintojen suunnittelussa ja ohjauksessa.

Maisteriopintojaan aloittavien opiskelijoiden ohjaustarpeen ja työelämäorientaation tukemisen merkityksen voidaan nähdä kasvavan, koska tiettyyn ammattiin valmistumisen sijasta on keskityttävä kokonaisvaltaiseen ajatteluun tulevaisuuden työn tekemisen muutoksesta sekä asiantuntijuuteen orientoivan asenteen kasvattamisesta (Liimatainen ym. 2010, 11–23; Penttinen, Skaniakos, Karhu, Liimatainen & Keskinarkaus 2014, 7–9).

Korkeakouluopiskelijoiden muuttuneiden osaamistarpeiden yhteydessä voidaan mainita elinikäisen oppimisen ja jatkuvan ammatillisen kehittymisen lisäksi myös yksilön tavoitteellinen verkkoläsnäolo. Verkkoläsnäololla tarkoitetaan aktiivista ja tavoitteellista seuraamista sekä osallistumista internetin ja sosiaalisen median tapahtumiin. Pitää olla löydettävissä ja osata itse löytää hyödyllisiä yhteyksiä verkossa. (Linkola 2013, 25–36.) Verkon hyödyntämisen ja läsnäolon merkityksellisyyden voidaan arvella lisääntyvän tulevaisuudessa opinnoissa, työnhaussa sekä asiantuntijatyössä.

Skotlannissa vuonna 2008 aloitetun Enhance Themes –ohjelmassa on määritelty korkeakouluopiskelijoiden tulevaisuuden osaamistarpeita kansallisista lähtökohdista, mutta osaamistarpeiden kansainvälinen tarkastelu antaa myös mielenkiintoista tietoa kansainvälistyvistä ja globaalista maailmasta, ja yhtymäkohtia on nähtävillä myös Suomen korkeakouluopiskelijoiden osaamistarpeiden vaatimuksissa.

”Graduate attributes for the 21st century” (G21 C) – yleisiä osaamisalueita:

- elinikäisen oppimisen taidot
- tutkimuksen ja tiedonhaun taidot
- työllistyvyys ja uranhallintataidot
- globaali kansalaisuus
- viestintä- ja vuorovaikutustaidot sekä medialukutaito
- eettinen, sosiaalinen ja ammatillinen osaaminen
- persoonallinen ja intellektuaalinen autonomia

- yhteistyö-, tiimityö- ja esimiestaidot. (QAA Scotland 2013, 1-4.)

Tulevaisuuden työelämä korkeakouluopintojen jälkeen

Aiemmin yksilön ura on nähty lineaarisesti etenevänä ja ennakoitavana asteittain eteenpäin vievänä edistymisenä yhdessä tai useammassa organisaatiossa (Poutanen 2014, 11). Muun muassa globalisaation, verkostoitumisen merkityksen kasvun, työelämän ja korkeakoulujen uudistuksien sekä muutoksien nähdään vaikuttavan työllistymiseen, osaamistarpeisiin, mureneviin ammattinimikkeisiin, työn tekemisen tapoihin sekä yksilöiden urapolkuihin. Ammatti-identiteettien nähdään rakentuvan entistä yksilöllisemmiksi ja tärkeää on yksilön jatkuva ammatillinen kasvu ja elinikäinen oppiminen (Eteläpelto 2007).

Aiemmin hyvän työllistymisen ja pitkän uran taanneet korkeakouluopinnot ovat saaneet kolauksen, eikä korkeakoulutettujen työllistyminen ole enää itsestäänselvyys. Selvää on, että korkeakoulutettujen työurat ovat muuttuneet monimuotoisemmiksi ja työsuhteet epätyypillisiksi. Lisäksi määräaikaaisuudet, työttömyys ja työskentely koulutustasoa vastaamattomissa työtehtävissä ovat lisääntyneet. Tämä epävarmuus, yhdessä huonosti organisoidun ohjauksen kanssa, voi heijastua opintojen edistymiseen ja valmistumiseen. (Liimatainen ym. 2010, 28; Rouhelo 2014, 13-14.)

On tärkeää muistaa, että osaamista syntyy koulutuksen ja työn yhteisvaikutuksena, vaikka omaa osaamistaan voi olla vaikea hahmottaa suhteessa tulevaisuuden työelämään ja yksilön työllistymisvalmiuksiin. Vaikeasti hahmotettavan tulevaisuuden työelämän lisäksi yliopisto-opiskelijoiden motivaation nähdään kärsivän myös työelämäyhteyksien puutteesta, eikä opintojen uskota valmistavan riittävästi työelämässä kohdattaviin haasteisiin (Liimatainen, Kaisto, Karhu, Martikkala, Andersen, Aikkola, Anttila, Keskinarkaus, & Saari 2010, 23).

Maisteriopintonsa aloittavien ohjauksen kehittäminen käytännössä

Maisteriopintonsa aloittavat opiskelijat ovat yleensä oman urapolkunsä siirtymävaiheessa. Heillä on usein jo taustalla vähintään alempi korkeakoulututkinto, työkokemusta sekä erilaista formaalisti ja informaalisti hankittua koulutusta tai osaamista, jotka pitää kartoittaa. Maisteriopintoihin hakeudutaan esimerkiksi päivitettäessä tai täydennettäessä olemassa olevaa osaamista, parannettaessa

työllistymismahdollisuuksia tai suunnatessa uudelle alalle. Korkeakouluopintojen suorittamista haastaa maisteriopiskelijoiden erilaiset elämäntilanteet, ruuhkavuodet, taloudellisen toimeentuloon liittyvät paineet ja epävarmuus työllistymisestä tulevaisuudesta. Tässä siirtymävaiheessa tarvitaan systemaattista opintojen suunnittelua korkeakouluissa sekä selkeää ohjausta, jotta tulevaisuuden osaamistarpeisiin ja muuttuviin työelämän haasteisiin osataan löytää opintojen kautta vastauksia.

Pitkän ja suunnitelmallisen uusien kandiopiskelijoiden orientaatiojakson kehittämistyön innoittamana käynnistyy syksyllä 2014 maisteriopintonsa aloittavien orientaatiojakso ”Yliopisto-opinnot ja niiden suunnittelu” kahden opintopisteen laajuisena. Opintojakso on osittain integroitu edellä mainitun kandiopiskelijoiden orientaatiojakson yhteyteen. Opintojakson keskeisiä sisältöjä maisteriopiskelijoille ovat akateeminen opiskelu, tiedeyhteisön jäsenyys, oman osaamisen tunnistaminen, opintosuunnitelma osana urasuunnittelua, verkostoyhteiskunnan uudet mahdollisuudet, käytännön työelämätaidot ja osaamisintensiivinen ja dynaaminen tietotyö tulevaisuuden työkenttänä. Unohtamatta opiskelijan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin merkitystä opintoja suunniteltaessa ja niiden aikana. Opintojaksosuunnitelma on esitelty taulukossa 1.

Taulukko 1. Yliopisto-opinnot ja niiden suunnittelu maisterikoulutettaville - opintojakson keskeiset sisällöt

ITKY200 Yliopisto-opinnot ja niiden suunnittelu maisterikoulutettaville (2 op)

Tämä kurssi on johdatus akateemiseen maailmaan ja akateemiseen maailmaan erityisesti suoraan tietojärjestelmätieteen maisterikoulutukseen tuleville. Vaikka takanasi onkin jo opintoja joko ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, suosittelemme Sinulle osallistumista tälle kurssille, jonka aikana tutustut Jyväskylän yliopistoon opiskelu- ja sosiaalisena ympäristönä sekä saat yliopisto-opiskelussa tarvittavia perustietoja ja -taitoja. Erityisen hyödyllinen kurssi on varsinkin ammattikorkeakouluista maisterikoulutukseen tuleville, sillä yliopisto-opinnot ovat monessa mielessä erilaisia kuin ammattikorkeakouluopinnot. Kurssi ei kuitenkaan ole pakollinen, vaan tutkinnossasi se sijoittuu tutkinnon valinnaisiin opintoihin.

Kurssi toteutetaan osin yhdessä kandidaatintutkintoa suorittamaan tuleville tarkoitetun ITKY100-kurssin kanssa. Sinun kannattaa siis tutustua myös ITKY100-kurssin tavoitteisiin. Niiden rinnalla tällä kurssilla käsitellään erityisesti maisterikoulutettaville tärkeitä sisältöjä:

- Ammattikorkeakoulusta yliopistoon – mikä muuttuu?

- Koulumaisuus ja akateeminen vapaus
- Tutkimuksellisuus, tutkimus ja opiskelija tutkimusyhteisön jäsenenä
- Akateeminen viestintäkulttuuri
- Oman osaamisen tunnistaminen osana kehittymistäsi akateemiseksi asiantuntijaksi
 - Valintaperusteena olleen tutkinnon täydennystarve
 - AHOT
- Opintojen suunnittelu ja urasuunnittelu
 - Henkilökohtainen opintosuunnitelma osana urasuunnittelua
- Oppiminen modernissa verkostoyhteiskunnassa
 - Mobiili ja monipaikkainen opiskelu, uusi tapa tehdä työtä
 - Opiskelijan hyvinvointi – akateeminen opiskelu on muutakin kuin pisteitä
 - Työn, opintojen, perheen ja vapaa-ajan suhde
 - Integroituminen opiskelijayhteisöön
- Työelämä ja sen muutokset
 - Osaamisintensiivinen ja dynaaminen tietotyö tulevaisuuden työkenttänä
 - Käytännön työelämätaidot

Kurssin työskentelytapoja ovat mm. luennot, pienryhmätyöskentely ja itsenäinen työskentely. Jos haluat suorittaa kurssin, on kurssin opetukseen osallistuminen pakollista. Lisätietoja kurssista saat jo heti nimenhuutoilaisuudessa.

1. VIIKKO

- Nimenhuuto ja maistereiden alkuinfo
- Pienryhmätapaaminen (Opintojen suunnittelu ja eHOPS)
- Kampuskierrros (TUTORIT)
- Tietotekniikan peruspalvelut
- Jyväskylän kiertoajelu
- Uusien opiskelijoiden yön yli kestävä ryhmäytymistapahtuma Tikkakoskella (Maanpuolustuskoulutusyhdistys)

2. VIIKKO

- Yliopisto – mitä se on?
- Puutarhajuhla
- Opiskelu yliopistossa, opiskelutekniikka ja tentit

3. VIIKKO

- Pienryhmätapaaminen
- (AMK vs. yliopisto, täydentävät opinnot)
- Kieliopinnot
- Yliopiston kirjasto
- Työelämätiedot ja -taidot

4. VIIKKO

- Pienryhmätapaaminen
- (Ahointi ja oman osaamisen tunnistaminen)
- Tulevaisuuden työ

5. VIIKKO

- Pienryhmätapaaminen
- (Mobiili ja monipaikkainen opiskelu, uusi tapa tehdä työtä)

Lopuksi

Aiemmasta koulutus- ja työtaustasta huolimatta maisteriopintonsa aloittavat opiskelijat kaipaavat säännöllistä ja selkeää ohjausta opintojensa aikana. Itseohjautuvuutta ei voida pitää automaationa aikuisilla opiskelijoilla huolimatta siitä, että heillä on takanaan jo aiempia opintoja ja monipuolista ammatillista osaamista. Monella heistä on erilaisia velvollisuuksia hoidettavana myös opintojen lisäksi, kuten perhe, asuntolaina ja työ, jotka haastavat opiskelijoita entistä enemmän opintojen ja henkilökohtaisen elämän yhteensaatamisessa. Opintojen eteneminen vaatii tarkkaa aikataulutusta sekä henkilökohtaisten tavoitteiden asettelua.

Tulevaisuudessa tulisikin kehittää maisterikoulutettaville vahvaa otetta työelämäorientaatioon ja entistä systemaattisempaa ja säännöllisempää vuorovaikutteista opintojen ohjausta jo opintojen aikana. Pelkästään opiskelijoiden oman aktiivisuuden varaan opintojen etenemistä ei ole kannattavaa jättää, vaan vastavuoroiset yhteydenotot korkeakoulun puolelta ovat motivaation, sitouttamisen ja opintojen loppuunsaattamisen kannalta tärkeitä.

Lähteet

Eteläpelto, A. 2007. Identiteetti ja subjektiivisuus työn muutoksessa. Teoksessa Eteläpelto, A., Collin, K. & Saarinen, J. Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Liimatainen, J., Kaisto, J., Karhu, K., Martikkala, S., Andersen, M., Aikkola, R., Anttila, K., Keskinarkaus, P. & Saari, P. 2010. Viivästynyt? Minäkö? Opiskelijoiden näkemyksiä opintojen viivästymisestä, työelämästä sekä opiskelusta korkea-asteella http://www.valmistu.net/files/viivastynyt_minako_opiskelijoiden_nakemyksia_opintojen_viivastymisesta,tyoelamasta_seka_opiskelusta_korkea_asteella.pdf

Linkola, J. 2013. Tavoitteellisen verkkoläsnäolon ensiaskeleet. Teoksessa Somepentujen käsikirja. Rekrytointi- ja selviytymisvinkkejä sosiaalisen median sokkeloihin. Toim. T., Korkalainen. Metropolia ammattikorkeakoulu Kulttuuri ja luova ala, Metropolian digipaino, 25-36.

Moilanen P., Jäkälä M., Palonen T., Markkanen, J. & Ihanainen E. Let's start it! How to guarantee the quality of learning from the beginning? Earli SIG Higher Education Conference "Creativity and Innovation in Higher Education". Tallinna, Viro, 15.8.2012.

Moilanen, P. 2010. Kuinka ottaa vastaan uudet opiskelijat? Opinnäytetyö. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Moilanen, P. & Parkkonen, T. 2013. Sujuvasti maisterikoulutuksen alkuun. Raportti 29.11.2013.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Viitattu 23.5.2014.

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/bologna/index.html>.

Penttinen, L., Skaniakos, T., Karhu, K., Liimatainen, J. O., & Keskinarkaus, P. 2014. Miten tukea opiskelijan työelämäorientaatiota opintojen aikana? Pedagogisia malleja kehittämässä ja tutkimassa. Teoksessa Yliopistosta työelämään. Opintopolun työelämäorientaatiota tukemassa. Toim. L., Penttinen, K., Karhu, J. O., Liimatainen & P., Keskinarkaus. Yliopistosta työelämään ESR-projekti. Kopijyvä Oy, 7-9.

Poutanen, T. 2014. Työuran näkymiä historiasta tulevaisuuteen. Teoksessa Tulevaisuuden urapolut. Korkeakoulutettujen ohjaus muuttuvassa työelämässä. Toim. M., Haataja, M., Lehti, L., Metsävuori, T., Poutanen, J-H., Ritvanen & S., Viitaniemi. Turku, Turun ammattikorkeakoulu, 10-12.

QAA Scotland 2013. Graduates for the 21st Century. Integrating the Enhancement Themes. Outcomes and Achievements. Viitattu 24.5.2014.

<http://www.enhancementthemes.ac.uk/enhancement-themes/completed-enhancement-themes/graduates-for-the-21st-century>

Rouhelo, A. 2014. Monipuolistuvat urapolut. Teoksessa Tulevaisuuden urapolut. Korkeakoulutettujen ohjaus muuttuvassa työelämässä. Toim. M., Haataja, M., Lehti, L., Metsävuori, T., Poutanen, J-H., Ritvanen & S., Viitaniemi. Turku, Turun ammattikorkeakoulu, 13-17.